

Ilon Gábor

Aranykincs a velemi Szent Vidről

A késő bronzkori elit hölgyének viselete az új vizsgálatok tükrében

BUDAPEST 2015

A kiadvány megjelenését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága és a Savaria Múzeum, Szombathely

Borítókép:

Az aranykincs diadémja és gömbszeletei (Fotó: Tárczy Tamás)

Hátsó borító:

A Szent Vid hegy (A szerző fotója)

ISBN 978-963-9911-69-7

© A szerző és az Archaeolingua Alapítvány

2015

Archaeolingua Alapítvány
1014 Budapest, Úri u. 49.
www.archaeolingua.hu

Felelős kiadó: Jerem Erzsébet

Tördelés: Kovács Rita
Borítóterv: Jerem Erzsébet és Nemes Szilamér
Nyomda: Prime Rate Kft.

Tartalomjegyzék

Szerzői előszó	7
1. Bevezetés: a kincs előkerülési helye, előkerülési körülményei és kutatástörténete	9
1.1. Miske Kálmán és a helyszín	9
1.2. Miske Kálmán és az aranykincs megtalálása	14
1.3. Az aranykincs nyomában: Mozsolics Amália és Bándi Gábor	20
2. A tárgyak leírása és az új restaurálás eredményei	25
2.1. A tárgyak leírása Miske Kálmán kézirat-töredéke, megfigyeléseink és a restaurálás eredményei alapján	25
2.1.1. Diadém	26
2.1.2. Gömbszeletek	27
2.1.3. Bronzlemezek töredékei	29
2.1.4. Aranyspirálok	29
2.1.5. A kincs súlya	30
2.2. T. Bruder Katalin restaurálási jegyzőkönyvének kivonata	31
2.2.1. A tárgyak állapota, a restaurálás első fázisa	31
2.2.2. A tárgyak új állapotba hozása, a restaurálás második fázisa és eredményei	34
2.2.3. A restaurálás eredményeinek összefoglalása	35
3. A kincs természettudományos vizsgálata	39
3.1. A pásztázó elektronmikroszkópos-elektronsugaras mikroanalízis (SEM-EMA) eredményei és értelmezésük	39
3.2. Anyagvizsgálatok európai kitekintéssel	43
4. Az ékszereket díszítő ornamensekről és azok kivitelezéséről	47
4.1. A motívumok és azok készítésének ötvös eszközei	47
4.1.1. I. Gömbszeletpár	47
4.1.2. II. Gömbszeletpár	48
4.2. Adatok a súly- és értékmérés nyugat-magyarországi emlékeihez	59

4.3. Az ötvös-kovácsnak az aranykincsel összefüggésbe hozható Vas megyei eszközei és a főliák készítése	65
4.4. A velemi aranytárgyak szimbolikájáról	69
5. A diadémok típusai, használati módjuk és a társadalmi nem	75
6. A velemi típusú lapos aranygömbseletek párhuzamai	87
7. A gombolyag, azaz talán melldísz (pektorál) töredékeinek párhuzamai	93
8. A kincs darabjainak viseleti rekonstrukciói	99
9. Az aranykincs keltezése az Északnyugat-Dunántúl radiokarbon adatainak tükrében	107
10. A deponálásról	113
11. Összefoglalás	117
12. Epilógus	121
13. Köszönetnyilvánítás	123
Rövidítések	125
Irodalom	125
Függelék	173
Ábrák jegyzéke	179
Ábrák	195

Szerzői előszó

Az aranykincset 1929 augusztusának utolsó napjaiban találták meg a báró Miske Kálmán által vezetett feltáráson. A monografikus közlés megjelenésére, amelyet Mozsolics Amáliának köszönhetünk, huszonegy évet kellett várni. A kincssel érdemben újabb harminckét év múltán Bándi Gábor foglalkozott egy tanulmányában, majd ismét harminckét év telt el, amikor e kismonográfia kéziratát lezárom.

Az aranykincssel történő foglalataskodásomat Dr. Trogmayer Ottó kérése indította el. 1999-ben ugyanis az ő szervezésében és rendezésében a keszthelyi Helikon Kastélymúzeumban (Festetics-kastély) kiállítás nyílt a budapesti és a megyei múzeumok legérdekesebb tárgyi emlékeiből, két nyelven kiadott katalógussal.* Erre az alkalomra a diadémot kérte, amelyet a kölcsönzés előtt életemben talán először vettem kézbe. Meglepődtem és elszörnyedtem elhanyagolt állapotán, amit természetesen Trogmayer Ottó sem hagyott szó nélkül. Ezért a kiállítás végeztével, amint lehetőségem adódott rá, pályázatot írtam (2003), így 2004–2006 között sor kerülhetett a restauráltatásra. Gondoltam, ennek kapcsán néhány bennem felmerült kérdésre is választ kaphatnék, amelyek talán a régészettudomány számára is hasznosak lehetnek. Ezért azután a feldolgozás – több évig tartó – útjára léptem. S hogy ennek során mire jutottam, hogy mennyire nincs ez a munka befejezve, ahogy elődeimé sem volt, hogy itt és most milyen lehetőségekkel tudtam élni, mire voltam képes – ezt tükrözi ez a könyvecske.

Kőszeg, 2014. augusztus 20.

Ilon Gábor

* Czoma László (szerk./Hrsg.): *Ritkaságok, becses óságok. Magyarország megyéinek és fővárosának muzeális kincsei a keszthelyi Festetics-kastélyban 1999–2000. Raritäten, kostbare Altertümer. Museale Schätze der ungarischen Komitate und der Hauptstadt im Festetics-Schloß in Keszthely 1999–2000.* Keszthely, Helikon Kastélymúzeum, 1999.